

Naar aanleiding van de reportage in het Dagblad van afgelopen zaterdag over krimp “Krimpstatus is zoethoudertje” (*)

en naar aanleiding van de bijeenkomst van de Agenda voor de Veenkoloniën jongstleden vrijdag 30 oktober in Erica,

het volgende:

Voor een gelukkige samenleving in de Krimp – De Strategie van de Contramal

De problematiek van krimpgebieden lijkt te verschuiven. Tot 2012 hield ik als woningcorporatiebestuurder van ECW / Wooncom / Lefier opgewekte krimpverhalen over de vier lagen die de werkelijkheid van de krimp vormen, te weten participatie / bestuurlijke vernieuwing, leefbaarheid, voorzieningen en de woningvoorraad. Daarin zouden de burgerparticipatie en bestuurlijke vernieuwing en de leefbaarheid de grootste opgaven zijn. Voorzieningen in krimpgebied waren op hoog niveau te creëren, mits er maar gekozen werd: ‘Niet overal kan alles’, maar met goede aandacht voor verbindingen en bereikbaarheid zou de bevolking van krimpgebied kunnen profiteren van eersteklas voorzieningen. Het woningvraagstuk leek me nog het gemakkelijkst. In de praktijk werd aangetoond dat een corporatie door een combinatie van verkoop en sloop duizenden woningen kon krimpen en toch voldoende aan nieuwbouw, kwaliteit van de woningvoorraad, gematigde huurprijzen en leefbaarheid en woonomgeving kon doen. Door het krimpen van de sociale huurwoningvoorraad bleef er een evenwicht bestaan voor het particuliere woningbezit, waardoor ook op de lagere prijsniveaus woningen voor mensen met lagere inkomens bereikbaar bleven en geen woningen door het ijs zakten.

De tijden zijn danig veranderd. Met de burgerparticipatie is het crescendo gegaan. De noodzakelijke bestuurlijke vernieuwing houdt daarbij geen gelijke tred, daar ligt nog zeker een stevige opgave. Dat geldt ook voor het feit waarvan we ons in groeiende mate bewust worden dat de vaardigheden, de voorwaarden en omstandigheden voor actief burgerschap niet gelijk over de gebieden en bevolkingsgroepen verdeeld zijn. Ten aanzien van vraagstukken van planning van voorzieningen en het maatschappelijk vastgoed is ontegenzeggelijk vooruitgang geboekt. Dat geldt ook voor het beheer, waarin bewonersgroepen een steeds grotere rol op zich nemen. In het aangehaalde artikel in het Dagblad wordt het woningbezit als grootste probleem beschouwd. En ik moet beamen dat de omstandigheden om hieraan te werken er niet beter op zijn geworden.

De aanpak van verkommerende bezitswoningen die voor hun niet rijkbedeelde eigenaar bewoners praktisch onverkoopbaar zijn, groeit aan urgentie. Daargelaten het eventueel effect van internationale migratiebewegingen, worden duizenden verkrottende woningen, al dan niet leegstaand, verwacht met alle gevolgen van dien voor de waardeontwikkeling van de overige woningen in de krimpgebieden en de aantrekkelijkheid als vestigingsplaats voor bedrijven en

particulieren. In het onlangs uitgebrachte advies 'Beter met Minder' (**) stelde de Ontwikkelgroep Particulier Woningbezit in de Krimp dat een oplossing hiervan moet steunen op een aantal pijlers, waarvan de eigen verantwoordelijkheid van de eigenaar en de verbinding van de diens woning met een krachtige entiteit, dat wil zeggen de vastgoedportefeuille van een onderlinge wooncoöperatie of -realistischer- van een woningcorporatie het belangrijkste zijn. Geen sloopfondsen van waaruit schenkingen om de problemen op te lossen, wel het strategisch voorraadbeleid van de corporatie of coöperatie dat aanknopingspunten biedt en vooral tijd en ruimte verschaft waarbinnen de woningeigenaar zijn probleem kan oplossen.

Zo beschouwd zouden de woningcorporaties een belangrijke partij kunnen zijn in het aanpakken van krimpproblematiek op alle dimensies. Echter, hoewel er nog ruimte over blijft voor hun inzet, zijn hun mogelijkheden om een rol te spelen ten aanzien van voorzieningen, maatschappelijk vastgoed, leefbaarheid en de particuliere woningvoorraad door de inzet van het huidige kabinet aanzienlijk geslonken. Dat deze ruimte voor corporaties actief is ingeperkt in wet- en regelgeving, zoals in de nieuwe Woningwet, en door het heffen van de zogenaamde verhuurderheffing, die trouwens vooral de huurders van de sociale woningvoorraad treft, kan worden opgevat als een politiek bestuurlijke reactie op ontsporingen in de corporatiesector, zoals het uit het oog verliezen van de primaire doelgroep, megalomane projectontwikkeling en zelfverrijking. Deze gruwelijkheden deden zich overigens significant veel meer voor in de woningmarktgebieden waarop spanning heerste dan in de krimpgebieden. In een gezaghebbend rapport (***) werd in 2010 nog onomwonden vastgesteld dat de corporaties in het Noorden qua sociaal gehalte en inzet veel beter functioneerden dan in Nederland gemiddeld. Daarin werd gepleit om de corporaties in krimpgebied een bredere scope toe te kennen dan elders, dat wil zeggen ook hun inzet op de particuliere woningvoorraad, leefbaarheid, voorzieningen, participatie en activering te bevorderen, juist omdat andere partijen druk bezig zijn zich uit die krimpgebieden terug te trekken.

Dat brengt me bij de kern van mijn betoog. Het verbaast mij niet dat kabinet en Tweede Kamer hieraan geen ruimte hebben gegeven. In Den Haag bestaat slechts oog voor de Randstad, de Agenda Stad, het zich dynamisch ontwikkelende stedelijk netwerk in ons land. Geen misverstand, voor de internationale concurrentiepositie van ons land en de ontwikkeling van de economie is deze aandacht noodzakelijk, maar dat wil nog niet zeggen dat voor de andere delen van het land die inhoudelijk minder of helemaal niet op deze Agenda zijn aangetakt geen politiek bestuurlijke aandacht nodig is. Integendeel. En juist daaraan ontbreekt het. Het ontbreekt in de eendimensionale fixatie op financieel rendement en focus op de kerntaken aan wat ik zou willen noemen een Strategie van de Contramal.

De tijd dat toenmalig minister Eberhard van der Laan riep dat het "pay back-time" was, is al weer vervlogen. Zijn opvolger Piet Hein Donner was in 2011 nog bereid om met de woningcorporaties in Noord Nederland een Proeftuin(****) in te richten waarin vier workshops plaats vonden over de invulling van regionalisering van woonbeleid, maar sindsdien is het stil. En nu, na de kortstondige opleving van de aandacht voor de krimpgebieden, vindt vooral in de aanloop naar het Nederlands

voorzitterschap van de Europese Unie een focusverschuiving plaats naar de Agenda Stad. Deze Agenda wil Nederland tijdens zijn voorzitterschap promoten, op die inhoud wil ons land zich onderscheiden. Niet toevallig voltrekt zich momenteel bij het ministerie van BZK een reorganisatie, waarbij de krimpafdeling wordt ontmanteld.

Voor de krimpgebieden belooft de verschuiving naar de Agenda Stad weinig goeds. De dynamische ontwikkeling van het stedelijk netwerk, waarbinnen hoger opgeleiden, innovatoren en de culturele elite zich bewegen (****), waarin het financieel rendement leidend is en prioriteit heeft boven sociaal en ecologisch rendement, verliezen krimpgebieden terrein. Het leidend principe van marktwerking staat daar samenwerking in de weg, waar deze geboden is. Zo worden de bodemschatten en agrarische producten elders verwerkt en verwaard, omdat dat daar winstgeverder is vanwege liggings- en concentratiefactoren. Er is geen expliciete ruimte of steun voor een beleid dat zich specifiek richt op de ontwikkeling van een goed en gelukkig leven, ondernemen en opgroeien in het krimpgebied.

Voor mijn gevoel blijf ik hier steken in algemeenheden. Ik ben natuurlijk niet in staat om hier maar even een programma te ontvouwen dat een gelukkige, vitale, actieve en inclusieve samenleving in de krimpgebieden, of voor mijn part Zuidoost Drenthe en Oost-Groningen in het bijzonder, bevordert. Misschien horen daar ingrediënten in als investeringsbeleid toegespitst op regio's en de circulaire economie, sociale wetgeving waarin mogelijk de invoering van participatiebeloning, sectorregelgeving, bijvoorbeeld om de woningcorporaties een bredere scope toe te kennen en te faciliteren dan in overdrukgebieden, aanpassing van de mededingingsregels meer gericht op samenwerking dan op marktwerking, bevordering van ketencreatie en verwaarding in de regio op grond van een combinatie van sociaal, ecologisch en financieel rendement in plaats van het louter leidend laten zijn van het financiële aspect.

Er worden zeker resultaten geboekt in de krimpgebieden, maar dat is vaak meer ondanks, dan mede dankzij Den Haag. Mijn punt is dat die gelukkige samenleving natuurlijk op eigen kracht ontwikkeld kan en moet worden, maar dat daarvoor ook herkenning, erkenning en facilitering vanuit Den Haag noodzakelijk is. Dat de rijksoverheid naast de lijn van de Randstad, de Agenda Stad en de financieel gedreven economische groei, actief ruimte biedt en meewerkt aan de ontwikkeling van een tweede lijn, een passende Strategie van de Contramal.

Ton Selten (*****), 4 november 2015

* Krimpstatus is een zoethoudertje- Maaïke Borst en Pier Abe Santema in Dagblad van het Noorden (en Leeuwarder Courant) op 31 oktober 2015

** Groei en krimp in het Noorden. Opgaven en armslag van de woningcorporaties in de drie noordelijke provincies - RIGO (De Wildt en Van der Schaar), november 2010

*** Beter met Minder – Ontwikkelgroep Particulier Woningbezit in de Krimp, januari 2015

**** Speech overhandiging rapport en verslag workshops

***** De veranderende geografie van Nederland - Prof. Pieter Tordoir , 2015 / te downloaden van internet, o.a. op www.ruimtevolk.nl

***** Voorzitter Buurtsupport – Voor een actieve en inclusieve samenleving, participatie en leefbaarheid / Bestuurslid Leergeld Emmen – Alle kinderen mogen meedoen / Bestuurslid Stichting Perspectief voor Jongeren – Voor de maatschappelijke participatie jongeren / Lid Raad van Toezicht Marketing Drenthe – Voor goed wonen, werken en recreëren in Drenthe / Lid Local Action Group LEADER – Voor vitaal platteland in Zuidoost Drenthe / Voorzitter werkgroep Wonen en Ruimte van het Nationaal Netwerk Bevolkingsdaling / Lid werkgroep Leefbaarheid en Voorzieningen Nationaal Netwerk Bevolkingsdaling / Bestuurslid Gradus Hendriks Stichting – Beheer bijzondere leerstoel Samenlevingsopbouw Erasmus Universiteit Rotterdam / en nog een aantal andere vrijwilligersfuncties in volkshuisvesting, sport en kunst